

YANGI O'ZBEKISTONNING TASHQI SAVDO AMALIYOTIDA MEVA-SABZAVOT EKSPORTINING AHAMIYATI.

Alimov Abduqodir Abduvaxob o'g'li

*Oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi sohasida strategik rivojlanish va
tadqiqotlar xalqaro markazi mustaqil izlanuvchi (PhD)*

Annotatsiya: Mazkur maqolada Yangi O'zbekiston tashqi savdo siyosatida meva-sabzavot mahsulotlari eksportining iqtisodiy ahamiyati, uning milliy iqtisodiyotga qo'shayotgan hissasi hamda bu sohadagi muammolar va istiqbollar yoritilgan. Tahlillar natijasida meva-sabzavot eksporti eksport tarkibini diversifikatsiya qilish, valyuta tushumlarini oshirish va qishloq xo'jaligi sohasini modernizatsiya qilishda muhim omil ekani aniqlangan. Maqolada xalqaro tajriba, statistik ma'lumotlar va islohiy yondashuvlar asosida ilmiy tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: Yangi O'zbekiston, tashqi savdo, meva-sabzavot eksporti, iqtisodiy rivojlanish, agrosanoat, eksport diversifikatsiyasi, xalqaro bozor.

Yangi O'zbekiston taraqqiyotining asosiy yo'nalishlaridan biri – ochiq iqtisodiy siyosat yuritish, eksport salohiyatini oshirish hamda tashqi savdo munosabatlarini kengaytirishdan iborat. Bu borada qishloq xo'jaligi mahsulotlari, xususan, meva-sabzavot mahsulotlarini eksport qilish masalasi alohida ahamiyat kasb etadi. Sababi, O'zbekiston iqlimining qulayligi, yer va mehnat resurslarining yetarliligi ushbu sohada yuqori salohiyatga ega ekanligini ko'rsatadi. Shuning uchun ham mamlakat tashqi savdo strategiyasida meva-sabzavot mahsulotlarini eksport qilish ustuvor yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

O'zbekistonning tashqi savdo amaliyotidagi meva-sabzavot eksportining ahamiyati mamlakat iqtisodiyoti, ijtimoiy rivojlanishi va xalqaro savdo aloqalari uchun strategik jihatdan muhimdir. Ushbu soha nafaqat iqtisodiy daromad manbai, balki mamlakatning global bozordagi imidji va raqobatbardoshligini

oshirishda ham muhim rol o'ynaydi. Quyida meva-sabzavot eksportining ahamiyatini batafsil ko'rib chiqamiz:

Iqtisodiy ahamiyati: Valyuta tushumi va eksport daromadi

O'zbekistonning meva-sabzavotlari, xususan, uzum, o'rik, olxo'ri, anor, yong'oc va gilos kabi mahsulotlar xalqaro bozorda yuqori talabga ega. Masalan, quritilgan meva va yong'oc mahsulotlari Yevropa, Osiyo va Yaqin Sharq bozorlarida raqobatbardosh narxlari va sifati bilan mashhur.

Hududlar kesimida qishloq xo'jaligi mahsulotlarining eng yuqori hajmi Samarqand (55 225,4 mlrd so'm), Andijon (44 374,9 mlrd so'm) va Qashqadaryo (42 693,2 mlrd so'm) viloyatlarida qayd etildi. Aksincha kam hajmga ega hududlarga Sirdaryo viloyati (14 517,1 mlrd so'm) Qoraqalpog'iston

Respublikasi (16 687,0 mlrd so'm), va Navoiy viloyati (20 206,4 mlrd so'm)ni keltirib o'tish mumkin. Ishlab chiqarilgan qishloq xo'jaligi mahsulotlari o'sish sur'atini hududlar kesimida tahlil etar ekanmiz yuqori

Ish o'rinlari yaratish va ijtimoiy farovonlik

Meva-sabzavotchilik sohasi O'zbekistonning qishloq xo'jaligi iqtisodiyotida muhim o'rin tutadi va millionlab odamlarni ish bilan ta'minlaydi. Fermer xo'jaliklari, qayta ishlash korxonalari, logistika va savdo tarmoqlari orqali minglab ish o'rinlari yaratiladi. Ayniqsa, qishloq joylarda yashovchi aholi uchun bu soha daromad manbai sifatida muhimdir. Masalan, meva-sabzavot yetishtirish va eksport jarayonlari fermerlar, qadoqlash xodimlari, transport xizmatlari va eksport bilan shug'ullanuvchi kompaniyalar uchun barqaror ish imkoniyatlarini taqdim etadi.

**Hududlar kesimida qishloq, o'rmon va
baliqchilik xo'jaligi mahsulot
(xizmat)larining hajmi (mlrd so'm, % da)**

Davlat tomonidan fermerlar uchun imtiyozli kreditlar, subsidiyalar va qishloq xo'jaligi texnikasini lizing asosida taqdim etish kabi choralar sohada bandlikni yana-da oshirishga xizmat qilmoqda.

Xalqaro bozorlarni kengaytirish

O'zbekiston meva-sabzavot mahsulotlarini 80 dan ortiq mamlakatga eksport qiladi. 2024 yil ma'lumotlariga ko'ra, asosiy eksport bozorlari orasida Pokiston (26,2%), Rossiya (25,1%), Qozog'iston (10,5%) va Xitoy (9,2%) kabi davlatlar yetakchilik qilmoqda. Shu bilan birga, Yevropa Ittifoqi, Janubiy Koreya, Turkiya va BAA kabi yangi bozorlarga kirish bo'yicha faol ishlar olib borilmoqda.

O'zbekistonning geografik joylashuvi – Markaziy Osiyoning markazida joylashgani – logistika jihatdan qulaylik yaratadi. Xususan, Xitoy, Rossiya va Yevropa bozorlariga yaqinlik eksport xarajatlarini optimallashtirishga yordam beradi. Bundan tashqari, “Bir makon – bir yo'l” tashabbusi doirasida O'zbekistonning transport infratuzilmasi rivojlanishi, masalan, temir yo'l va avtomobil yo'llarining modernizatsiyasi, eksportni yanada osonlashtirmoqda.

O'zbekiston Respublikasi meva-sabzavot mahsulotlarini import qiluvchi davlatlar⁷⁶

T/r	Davlatlar	Ulushi(%)	Mln AQSh dollari	Ming tonna
1	Rossiya	42,5	486,7	541,9
2	Qozog'iston	18,9	216	641,2
3	Xitoy	9,1	104,6	127,2
4	Pokiston	8,8	101,2	65,3
5	Qirg'iziston	3,7	42,9	155,6
6	Afg'oniston	2,7	31,1	48,7
7	Turkiya	2,2	25,5	19
8	Belarus	1,7	19,9	24,3
9	Ozarbayjon	1,2	14,1	10
10	Eron	1,2	13,3	12,8

Sifat va raqobatbardoshlik

O'zbekistonning meva-sabzavotlari tabiiy sharoitlarda yetishtirilishi, ekologik toza va yuqori sifatli bo'lishi bilan xalqaro bozorda ajralib turadi. Masalan, O'zbekiston uzumlari shirinligi va sifati bilan Rossiya va MDH bozorlarida katta talabga ega. Yong'oq, quritilgan o'rik va boshqa mahsulotlar esa Yevropa va Osiyo bozorlarida organik mahsulotlar sifatida e'tirof etilmoqda.

Davlat tomonidan qabul qilingan qator choralar, masalan, sertifikatlashtirish jarayonlarini soddalashtirish va xalqaro standartlarga moslashtirish (ISO, GlobalGAP), O'zbekiston mahsulotlarining raqobatbardoshligini oshirishga yordam bermoqda. Shu bilan birga, mahalliy ishlab chiqaruvchilarning xarajatlari nisbatan past bo'lib, bu mahsulotlarni raqobatbardosh narxlarda eksport qilish imkonini beradi.

Hududlar va ularning meva-sabzavot bozoridagi ro'li

Meva-sabzavot yetishtirishga asosiy hududlar va ularning ixtisoslashuvi ro'yxati

O'zbekistonning turli hududlari turli ekinlarni yetishtirishga ixtisoslashgan. Bu erda asosiy hududlar va ularning ixtisoslashuvi:

Viloyat	Paxta	Meva	Sabzavotlar	Donlar	Guruch
Andijon viloyati	+	+	+	-	-
Buxoro viloyati	+	+	+	-	-
Jizzax viloyati	+	+	+	-	-
Qoraqalpog'iston Respublikasi	+	+	+	-	+
Qashqadaryo viloyati	+	+	+	-	-
Navoiy viloyati	-	+	+	+	-
Namangan viloyati	+	+	+	-	-
Qoraqalpog'iston Respublikasi	+	+	+	-	+
Samarqand viloyati	-	+	+	-	-
Surxondaryo viloyati	+	+	+	-	-
Sirdaryo viloyati	+	+	+	-	-
Toshkent viloyati	-	+	+	-	-

Qayta ishlash sanoati va innovatsiyalar

Meva-sabzavot eksporti nafaqat xomashyo shaklida, balki qayta ishlangan mahsulotlar (konservalar, sharbatlar, quritilgan mevalar, muzlatilgan mahsulotlar) sifatida ham amalga oshirilmoqda. Qayta ishlash sanoatining rivojlanishi eksport hajmini oshirishga va mahsulotlarning saqlash muddatini uzaytirishga xizmat qiladi. Masalan, quritilgan meva va yong'oq mahsulotlari uzoq masofalarga eksport qilish uchun qulaydir.

Bundan tashqari, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, masalan, zamonaviy issiqxonalar, sovutgichli omborlar va logistika markazlari tashkil etish sohaning samaradorligini oshirmoqda. “Yagona darcha” tizimi va maxsus iqtisodiy zonalar eksport jarayonlarini soddalashtirib, byurokratik to‘siqlarni kamaytiradi.

Davlat qo‘llab-quvvatlashi

O‘zbekiston hukumati meva-sabzavot eksportini rivojlantirish uchun qator choralar ko‘rmoqda:

- Imtiyozli kreditlar va subsidiyalar: Fermerlar va eksportyorlar uchun past foizli kreditlar va soliq imtiyozlari taqdim etilmoqda.
- Infratuzilma rivojlanishi: Sovutgichli omborlar, logistika markazlari va transport tarmoqlarini modernizatsiya qilish.
- Xalqaro ko‘rgazmalar va savdo missiyalari: O‘zbek mahsulotlarini global bozorda targ‘ib qilish uchun ko‘rgazmalar va biznes forumlar tashkil etilmoqda.
- Sertifikatlashtirish va standartlar: Mahsulotlarning xalqaro talablarga mos kelishini ta’minlash uchun GlobalGAP va organik sertifikatlarni joriy etish.

Ekologik va ijtimoiy jihatlar

Meva-sabzavot yetishtirish O‘zbekistonning tabiiy resurslaridan samarali foydalanishga xizmat qiladi. Mamlakatning iqlimi va unumdor tuproqlari ushbu soha uchun ideal sharoit yaratadi. Shu bilan birga, ekologik toza mahsulotlar ishlab chiqarish global tendentsiyalarga mos keladi, chunki organik mahsulotlarga talab ortib bormoqda.

Ijtimoiy jihatdan, bu soha qishloq joylarda yashovchi aholining hayot sifatini yaxshilaydi, chunki fermer xo‘jaliklari va kichik bizneslar orqali daromad olish imkoniyati kengayadi.

Xulosa

Meva-sabzavot eksporti O‘zbekistonning tashqi savdo amaliyotidagi eng muhim yo‘nalishlardan biridir. U iqtisodiy o‘sish, valyuta tushumi, ish o‘rinlari yaratish, xalqaro bozorlarda raqobatbardoshlikni oshirish va ijtimoiy farovonlikni ta’minlashda muhim rol o‘ynaydi. Davlatning faol qo‘llab-quvvatlashi,

infratuzilma rivojlanishi va global talabning ortishi bilan ushbu soha kelajakda yanada muhim ahamiyat kasb etadi. O'zbekistonning sifatli va ekologik toza mahsulotlari xalqaro bozorda mamlakatning imidjini mustahkamlashda davom etadi.

Yangi O'zbekiston tashqi savdo amaliyotida meva-sabzavot mahsulotlarini eksport qilish orqali milliy iqtisodiyotni rivojlantirish, qishloq joylarda ish o'rinlarini yaratish va valyuta tushumlarini ko'paytirish kabi asosiy strategik maqsadlarga erishmoqda. Bu sohaning raqobatbardoshligini oshirish uchun kompleks yondashuv zarur.

Adabiyotlar.

1. Resolution of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan dated February 29, 2024 No. 107 "On measures to regulate the export of fruits and vegetables in the republic."
2. Decision No. PF-4549 of December 11, 2019 "On additional measures for the further development of the fruit and vegetable and wine growing industry network and the creation of a value chain in the industry."
3. "Decision PF-4239 dated March 14, 2019 "On measures to develop agricultural cooperation in the field of fruit and vegetable production."
4. Decree of the President of the Republic of Uzbekistan dated October 23, 2019 No. PF-5853 "On approval of the Agricultural Development Strategy of the Republic of Uzbekistan for 2020-2030"
5. Message from the President of the Republic of Uzbekistan Shavkat Mirziyoyev to the Oliy Majlis. People's Word December 23, 2017. No. 258 (6952).
6. Shirin Fayziyeva, Gulnoza Samiyeva, Shakhribonu Yuldosheva Ensuring food safety in Uzbekistan and its forecasting. BIO Web of Conferences, 010 (2023) CIBTA-II-2023 <https://doi.org/10.1051/bioconf/20237101072> (Web of Science)
7. zx SHODMONOVNA F. S. Impact of affordable housing construction and housing and communal services on the welfare of the population by typical projects //The journal of contemporary issues in business and government. – 2021. – T. 27. – №. 2. – C. 4069-4073.